

Hanna Kotowska
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Wrocławski
Studia podyplomowe „Nowe technologie w edytorstwie”

Tekst dobrze uczesany

Streszczenie: *W artykule przedstawiono problem jak rozpowszechnienie Internetu przyczyniło się do powstania ogromnej liczby tekstów, które są coraz częściej publikowane bez dbałości o zachowanie zasad edytorskich, a nawet poprawności ortograficznej, interpunkcyjnej i stylistycznej tekstu. Zaprezentowano subiektywne zestawienie głównych, prostych reguł, których przestrzeganie pozytywnie wpływa na łatwość czytania tekstu i poprawia jego odbiór, a które powinny być stosowane w wydawnictwach drukowanych i w tekstach publikowanych na stronach internetowych.*

Słowa kluczowe: *publikacje internetowe, publikowanie w sieci, współczesna typografia, skład tekstu, estetyka druku*

Ja publikuję, ty publikujesz, wy publikujecie, wszyscy publikują. To łatwe, tanie, szybkie. Szkoda, że tak wielu nie do końca potrafi robić to dobrze.

Rozpowszechnienie Internetu przyczyniło się do powstania ogromnej liczby tekstów, które w innych warunkach pozostałyby pewnie na kartach brulionów lub najczęściej nie powstałyby w ogóle. Jak wynika z raportu *Rynek telekomunikacyjny w Polsce, w 2010 r.*¹ przygotowanego przez Centrum Badań Marketingowych INDICATOR, w prawie 62% badanych gospodarstw domowych znajdowały się komputery, z tego 86,1% z dostępem do Internetu. Potencjalna liczba twórców jest więc bardzo duża. Przypatrując się aktywności społeczności internetowej, można stwierdzić, że wielu z tej możliwości wypowiedzi korzysta, czy to poprzez najprostsze formy — komentowanie artykułów, czy tworzenie blogów i własnych stron internetowych. Pewnie właśnie w tej powszechnej dostępności, ilości informacji i pośpiechu tworzenia w celu dzielenia się myślą można upatrywać przyczyny spadku jakości przekazu pod względem typograficznym.

Nie postuluję tu absolutnie, żeby każdy tekst, niezależnie od formy i przeznaczenia, podlegał obróbce na miarę profesjonalnej typografii. Nie jest jednak trudno wyznaczyć kilka podstawowych zasad, których zachowanie wspomaga podstawowy cel tworzenia tekstów — przekazywanie informacji. Poniżej zaprezentowano subiektywne zestawienie głównych, prostych reguł, których przestrzeganie pozytywnie wpływa na łatwość czytania tekstu i poprawia jego odbiór. Stosowane w wydawnictwach drukowanych, sprawdzają się one równie dobrze w tekstach publikowanych na stronach internetowych. Ze względu na opisany wyżej wzrost popularności tej drugiej formy należna jest jej co najmniej podobna uwaga. Dla czytelnika, który zajmuje się tworzeniem tekstów, zestawienie to nie wniesie

---

¹ *Rzeczpospolita Polska. Urząd Komunikacji Elektronicznej. Rynek telekomunikacyjny w Polsce* [on-line]. [Dostęp 7.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://www.uke.gov.pl/uke/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=168&news_id=7558&layout=2&page=text.

zapewne nic nowego. Jednak nie trzeba długo szukać dowodów na to, że wielu autorom nawet kilka punktów tej krótkiej listy nie jest znane.

Zacząć wypada od kwestii podstawowej: zachowania poprawności ortograficznej, interpunkcyjnej i stylistycznej tekstu. Przy tak dużych możliwościach dostępu do różnych słowników on-line, choćby Wydawnictwa Naukowego PWN, czy skorzystania z poradni językowych uczelni, popełnianie rażących błędów może być już tylko wynikiem braku woli lub przekonania o rozgrzeszającej mocy zaświadczenia o dysleksji. Na tym polu zmniejszenie staranności można łatwo zauważyć nie tylko w twórczości anonimowej czy osób prywatnych, lecz także śledząc poczytniejsze informacyjne portale internetowe. Przykłady żenujących przypadków zauważonych w ostatnim czasie to choćby „a nóż” zamiast „a nuż” w wykonaniu redaktora portalu Gazeta.pl² czy „szczelanina” na Onet.pl³.

Drugim istotnym zagadnieniem są sposoby wyróżniania partii tekstu czy raczej problem nadużywania wyróżnień. Obecne w edytorach tekstów trzy przyciski, oznaczone literami B, I, U, zdają się przyczyniać do następującej tendencji: nakładania jedna na drugą kolejnych form wyróżnienia wraz ze wzrostem stopnia ważności. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę również na fakt, że im większe partie tekstu będą „krzyczeć”, tym słabszy wyrze to efekt na czytelniku. Praktyka pokazuje, że oczywistość tego stwierdzenia jest jednak dla wielu dyskusyjna. Nie powinno się również nadużywać stosowania podkreśleń⁴. Właściwie wyróżniać można choćby poprzez zastosowanie kursywy, zmianę koloru czy grubości czcionki lub wyodrębnienie tekstu, np. w formie ramki. Sposobem na uatrakcyjnienie przekazu jest również zastosowanie różnych odmian fontów. W tym przypadku dobrym zwyczajem jest raczej zastosowanie dwóch wyraźnie kontrastujących, np. szeryfowego i bezszeryfowego, grubszego i cieńszego lub o różnych rozmiarach⁵.

Pozostając w temacie wyróżnień, należy jeszcze wspomnieć o błędzie pisania dłuższych fragmentów tekstu ciągłego wersalikami. Stosujący ten zabieg zdają się nie dostrzegać, że sformatowany w ten sposób tekst staje się mniej czytelny. Wynika to ze specyfiki procesu czytania, która polega na skokowym przenoszeniu wzroku wzdłuż tekstu i rozpoznawaniu wyrazów głównie po górnej części korpusu liter⁶. Cieszyć może fakt, że wskazują na ten problem nie tylko eksperci, tacy jak Robert Chwałowski⁷, ale dostrzegła go także sama społeczność Internetu, dodając do tzw. netykiety⁸, czyli zbioru zasad postępowania.

Kolejną grupę zagadnień stanowią problemy, jakie stwarza zastosowanie znaków nieinterpunkcyjnych i symboli graficznych. Chodzi tu o użycie np. spacji czy cudzysłowów. Najpowszechniejsze przypadki rozterek dotyczą też zastosowania łączników (dy-

---

² Błąd wystąpił w artykule *Baletnice o „Czarnym łabędziu”*, opublikowanym 5 lutego 2011 r. W aktualnie dostępnej wersji gazety został poprawiony. [Dostęp 17.06.2012]. Dostępny w World Wide Web:

http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,9055930,Baletnice_o_Czarnym_labedziu.html

³ News na stronie głównej Onet.pl pod tytułem *Szczelanina w szkole w Rio*, opublikowany 7 kwietnia 2011 r. Komentarz rejestrujący błąd został zamieszczony w serwisie *Wykop.pl* [on-line]. [Dostęp 7.07.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.wykop.pl/ramka/695173/szczelanina-w-szkole-w-rio-czyli-przyglupi-redaktorzy-onetu-ponownie-atakuj/>.

⁴ CHWAŁOWSKI, R. *Typografia typowej książki*. Gliwice: Helion, 2002, s. 26.

⁵ *Best Practices of Combining of Typefaces* [on-line]. [Dostęp 17.06.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.smashingmagazine.com/2010/11/04/best-practices-of-combining-typefaces/>.

⁶ HOCHULI, J. *Detal w typografii*. Kraków: Wydaw. d2d.pl, 2009, s. 8–9, 14.

⁷ CHWAŁOWSKI, R. dz. cyt., s. 26.

⁸ *Netykieta* [on-line]. [Dostęp 17.06.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Netykieta>.

wiz), myślników (pauzy i półpauzy). Jako ogólne rozróżnienie w tym zakresie można przyjąć, że łącznik jest znakiem wewnątrzwyrazowym, spajającym, a myślnik natomiast pełni funkcję znaku przestankowego, pokazującego relacje przestrzenne, czasowe czy wyznaczającego zakresy. Najłatwiej zapoznać się z tą tematyką, korzystając z podręczników edytorskich, takich jak np. książka Adama Wolańskiego *Edycja tekstów. Praktyczny poradnik*⁹.

Pozostaje jeszcze kilka „zabiegów kosmetycznych”. Pierwszym z nich jest przenoszenie jednoliterowych spójników z końców wierszy. Mimo że jest to kategoria błędu typograficznego, a nie ortograficznego, jego popełnianie świadczy o braku dbałości. Pozostawianie jednoliterowych spójników na końcach wierszy jest dopuszczalne w zasadzie tylko w przypadku wąskiego łamu gazetowego. Robert Chwałowski podaje tu granicę 25 znaków¹⁰. Z problemem tym poradzić sobie można dość łatwo, ponieważ nie brak jest sposobów jego systemowego rozwiązania zarówno dla publikacji internetowych, jak i edytorów tekstu czy programów do składu DTP. Drugim „zabiegiem kosmetycznym” jest justowanie tekstu. Nie jest to wymóg, a raczej opcja wpływająca na estetykę. Jednak z zastosowaniem wyrównania obustronnego należy ograniczać się do tekstów o dość długich wierszach. W krótkich krok ten może doprowadzić do nadmiernego zwiększenia odstępów międzywyrazowych i spadku czytelności. Lepiej wówczas zachować skład jednostronnie wyrównany. Elementem kosmetyki tekstu jest także usuwanie zbędnych spacji.

Każdy tekst, w zamierzeniu adresowany do odbiorcy, zasługuje na chwilę uwagi ze strony autora, która pozwoli na wypracowanie formy najlepiej odpowiadającej pełnionej przez publikację funkcji. W czasach coraz częstszej niedbałości, spowodowanej czy to pośpiechem, czy ignorancją, warto wyrobić sobie nawyk stosowania choćby tych kilku opisanych zasad, zupełnie tak jak nawyk porannego przeczesania włosów.

Bibliografia:

1. *Best Practices of Combining of Typefaces* [on-line]. [Dostęp 7.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.smashingmagazine.com/2010/11/04/best-practices-of-combining-typefaces/>.
2. CHWAŁOWSKI, R. *Typografia typowej książki*. Gliwice: Helion, 2002. ISBN: 8371975457 / 83-7197-545-7.
3. HOCHULI, J. *Detal w typografii*. Kraków: Wydaw. d2d.pl, 2009. ISBN: 978-83-927308-2-8.
4. *Netykieta* [on-line]. [Dostęp 7.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Netykieta>.
5. WOLAŃSKI, A. *Edycja tekstów*. Warszawa: Wydaw. Nauk. PWN 2008. ISBN: 978-83-01-15623-7.
6. *Rzeczpospolita Polska. Urząd Komunikacji Elektronicznej. Rynek telekomunikacyjny w Polsce* [on-line]. [Dostęp 7.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://www.uke.gov.pl/uke/index.jsp?place=Lead07&news_cat_id=168&news_id=7558&layout=2&page=ext.

Kotowska, H. Tekst dobrze uczesany. W: *Biuletyn EBIB* [online] 2012, nr 6 (133), *Nowe technologie w edytorstwie* [Dostęp: 5.09.2012] Dostępny w World Wide Web: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/133/133_kotowska.pdf. ISSN 1507-7187.

⁹ WOLAŃSKI, A. *Edycja tekstów*. Warszawa: Wydaw. Nauk. PWN 2008, s. 52–58.

¹⁰ CHWAŁOWSKI, R. tamże, s. 25.